

SPLOŠNE DOLOČBE USTAVE R SLOVENIJE

- so v uvodu normativnega dela ustave
- vrednostna izhodišča ustave
- oblikovane so kot pravne norme, v členih
- opredeljujejo kakovost, naravo in obliko slovenske države
- večinoma deklarativne in programske narave, zato so izhodišče za druge ustavne in zakonske določbe
- nimajo večje pravne veljave kot ostale ustavne določbe, so pomembne pri razlagi ustave

DEMOKRATIČNA, PРАВNA IN SOCIALNA DRŽAVA

demokratična republika:

- opredeljuje politični sistem (*demokracija*) in obliko vladavine (*republika*)

demokracija:

- razmerje med državo in družbo, državljanom omogoča vpliv na delovanje državne organizacije, uveljavljanje njene odgovornosti in nadzor nad njo, za to je predvidena vrsto mehanizmov in institucij
- splošne določbe postavljajo temelje neposredne in posredne demokracije

neposredna demokracija:

- možnost referendumskega odločanja in ljudske iniciative

posredna demokracija:

- načelo delitve oblasti in parlamentarna oblika vladavine

človekove pravice in svoboščine: ključna sestavina demokracije

- državnim organom določajo meje pri izvrševanju njihovih pristojnosti
- omogočajo vpliv na njihovo delovanje
- omogočajo oblikovanje voljenih organov in vsebino delovanja

oblika vladavine → republika:

- predsednik države voljen neposredno, omejen z ustavo, zakoni, pravno odgovoren

pravna država:

- načelo, ki ga ustave ne opredeljuje natančno
- vezanost delovanja državnih organov na pravne predpise → vladavina prava, nasprotje samovolji, arbitrarnosti
- ustava in drugi pravni akti morajo zagotavljati človekove pravice in svoboščine, biti morajo pravno zavarovani pred nedopustnimi posegi države
- pomembno je načelo ustavnosti in zakonitosti
- pravna država je tesno povezana z demokracijo kot obliko političnega sistema in drugimi načeli
- načelo pravne države izraža pravno kakovost države z vsebinskih in formalnih vidikov

socialna država:

- družbene in ekonomske razmere zahtevale, da država omogoči višjo stopnjo socialnosti oz. ljudske blaginja
- socialna država naj bi zagotavljala določeno stopnjo materialne in socialne varnosti (*socialni mir*)
- načelo socialne varnosti je v ustavi konkretizirano v temeljnih socialnih in ekonomskih pravicah

PRAVICA DO SAMOODLOČBE IN IZVRŠEVANJE OBLASTI

pravica do samoodločbe

- Slovenija je država svojih državljanov
- državnost temelji na trajni in neodtujljivi pravici slovenskega naroda do samoodločbe
- Slovenija je organizirana po državljanskem načelu

načelo ljudske suverenosti:

- suverenost: najvišja, neomejena in neodvisna oblast
  - državna suverenost: označuje najvišjo oblast v družbi
  - ljudska suverenost: oblast izvira iz ljudstva, pripada ljudstvu, nosilec oblasti je ljudstvo
- na ljudski suverenosti temelji model demokratičnega političnega sistema → nosilci oblasti so pooblašteni izvajalci državne oblasti
- ljudska suverenost = demokracija

neposredno izvrševanje ljudske suverenosti = neposredna demokracija:

- ljudstvo neposredno izvršuje funkcije oblasti
- neposredno sodelovanje državljanov pri izvrševanju oblasti

- predlaganje, obravnavanje posameznih vprašanj in odločanje o njih na zborih in skupščinah
- ljudska iniciativa in referendum
- neposredne demokracije ni mogoče uveljaviti v popolnosti, je pomembno dopolnilo posredni demokraciji

posredna izvrševanje ljudske suverenosti = posredna demokracija:

- ljudstvo voli svoje predstavnike, prek katerih posredno izvršuje svojo oblast
- edina uresničljiva oblika demokracije

načelo ljudske suverenosti v ustavi RS

- v Sloveniji ima oblast ljudstvo → ustava oblast prepušča ljudstvu
- državljani izvršujejo oblast neposredno (z *ljudsko iniciativo in referendumom*) in posredno (z *volitvami*) →
- oblast se izvršuje po načelu delitve oblasti na zakonodajno izvršilno in sodno

načelo delitve oblasti:

- načelo ureja razmerje med zakonodajno, sodno in izvršilno oblastjo
- vse oblasti se izvršujejo neodvisno ena od druge, kar onemogoča osredotočenje oblasti v enem organu in zlorabo
- omogoča medsebojni nadzor in omejevanje treh vej oblasti (*sistem zavor in ravnovesij = checks and balances*)
- ena izmed prvin demokratične oblasti

UNITARNA DRŽAVA IN DRŽAVNE MEJE

ozemeljska enotnost in nedeljivost države:

- Slovenija je enotna in nedeljiva država
- celovitost je prvina suverenosti
- enovitost je oblika državne ureditve → unitarna država
- pomen določbe je v prepovedi federalizacije Slovenije

lokalna samouprava:

- enote lokalne samouprave so enote samoupravne lokalne skupnosti, ki lahko opravljajo poleg lokalnih tudi naloge državne pristojnosti

državne meje:

- opredeljuje jih temeljna ustavna listina o osamosvojitvi in neodvisnosti
- meje so mednarodno priznane meje nekdanje SFRJ z AUT, ITA, HUN in meja s CRO v okviru nekdanje države

ČLOVEKOVE PRAVICE IN SVOBOŠČINE, DRŽAVLJANI IN TUJCI

varstvo človekovih pravic:

- omenjeno v temeljni ustavni listini, preambuli, splošnih določbah in dveh poglavjih ustave
- v splošnih določbah: ustava zavezuje državo, da na svojem ozemlju varuje človekove pravice in svoboščine
- posebej nalaga da je treba:
  - varovati pravice avtohtonih narodnih skupnosti (MADŽ, ITA)
  - skrbi za avtohtone slovenske manjšine v sosednjih državah
  - skrbi za slovenski izseljence in zdomce in pospešuje stike z domovino
  - skrbi za ohranjanje naravnega bogastva, kulturne dediščine
  - ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj

državljeni:

- država priznava poseben pravni položaj svojim državljanom
- državljanstvo: pravno razmerje in povezanost posameznika z državo
- državljanstvo ureja zakon
  - državljanstvo se pridobi po rodu, z rojstvom v RS, z naturalizacijo in po mednarodni pogodbi
  - državljanstvo preneha z odpustom, odrekom, odvzemom, po mednarodni pogodbi

tujci:

- tujci imajo v skladu z mednarodnimi pogodbami vse pravice zagotovljene s slovensko ustavo, razen tistih ki jih imajo po ustavi ali zakonu lahko samo državljani
- Sloenci brez slovenskega državljanstva: priznane so jim posebne pravice in svoboščine, ki jih kot tujci ne bi imeli, so v privilegiranem položaju naproti tujcem, a ne nasproti slovenskim državljanom

delitev pravic glede na državljane in tujce

- splošne pravice: pod enakimi pogoji dostopne vsem, veljajo za državljane in za tujce (*osebne pravice*)
- relativno rezervirane pravice: pod posebnimi pogoji jih imajo tudi tujci (*lastninska pravica*)
- absolutno rezervirane pravice: pravice ki tujcem niso priznane (*politične pravice*)

MEDNARODNO PRAVO IN MEDNARODNE POGODBE

- zakoni in drugi predpisi morajo biti tudi v skladu z načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami
- mednarodne pogodbe z ratifikacijo postanejo del našega notranjega pravnega reda
- ustava > mednarodne pogodbe, ki jih je ratificiral DZ > zakoni > mednarodne pogodbe, ki jih je ratificirala vlada > podzakonski predpisi > splošni akti...